

BALAAM

Jakor Wach Majaketho

Balaam ne en ng'awa, kendo richo mane otimo madongo ne gin mage?

Balaam ne en jakor wach marach ahinya. Ne en ng'at mong'ere kendo moherore kende. Bende ne en ng'at ma ja chunje ariyo kendo jang'ad rioko marach ahinya. Ok ne en ng'atno mane inyalo gombo mondo olimi gi joodi ka uchiemo kata ka ugoyo mbaka.

Kawasomo Joshua kare 13:22, Balaam wachre ni ne en "ajuoga," to e Kwan 22:6 wachre ni ne en ng'at ma gweth mage kod kuong' mage ne owinjore kendo ni kare. Ne owuok Pethor e dala mar Mesopotamia ma nyandwat, machiegni gi Karkemishe kod aora mar Yufrate, kendo ne en gi huma e piny kaka jakor wach mar adier. Dala mar Pethor ne nitiere mail 350 mar nyandwat ma Jeriko. Ne en machiegni gi tong' ma sani mar Turkey. Nikech ne odak e piny mong'ere kendo mabor gi Israel, ne en ng'atno ma japiny. Ne en gi mich mar koro wach. E kinde moko Nyasaye ne wuoyo achiel kaachiel gi Balaam.

E sigana duto mar Kwan 22 kod 24, Balaam dhi nyime ka oparo ne Balak ni onyalo wacho mana weche ma Nyasaye owachone. Kata odoko ni Balaam ne chiwo misango mondo oyud dwoko mawuok kuom Nyasaye, okonego okawe kaka jakor wach. Seche duto Balaam nenore ka wuoyo achiel kaachiel gi Nyasaye kendo onyiso Balak wach Nyasaye e yo mar kanyakla. Mae e ranyisi mar koro wach mayudore e buge mag Isaya, Jeremia, kod jokor weche mamoko ma Israel. Nyalo nenore ayanga ni tim mar koro wach e ugwe machiegni gi machon ok ne en gima ochuno e kinde ma sani duto.

Nikech Balaam ne wuoyo kod Nyasaye, ne ong'eyo pinje mane Nyasaye nyalo guedho kod mane onyalo kuong'o. Ne ong'eyo bende ni gueth mag Nyasaye kod kuong' mage ne gin adiera. Balaam ne en ng'at mong'ere machiegni gi ugwe madiere kendo ruodhi abich ma Midian ne osewinjo humbe.

Muma ok wach gimoro kuom Balaam nyaka higni piero ang'wen bang' ka Ruoth Nyasaye ne osegolo Jo-Israel Misri. Hono maduong' miwuoro mane Nyasaye otimo kuom golo Jo-Israel

bedo wasumbni mag Jo-Misri, komiyogi loch maduong' kuom wasigu duto kendo ka oketogi kama ber ne ong'ere e piny duto.

Sigandwa chako adiera ka Jo-Israel oguro kambi e piny mar Moab mamwalo man yo wuok chieng' mar aora mar Jordan kama omanyore gi Jeriko.

Balak oluongo Balaam

Jo-Israeli ne nitie e okang' mogik kapok ging'ado aora mar Jordan. Balak mane en Ruoth mar Moab ne obedo kod buok ahinya nikech Jo-Israel ne ogoyo kambi machiegni kod Jordan kendo e aluora mare. Ne ong'eyo maber loch mane Jo-Israel oyudo ewi jo-Amor. Kuom mano, Balak ne oluor nikech kambi maduong' mane Jo-Israel oguro ne nyalo tieko gimoro amora mane nitiere machiegni kodgi. Kuom mano ne oriwore gi Jo-Midian kendo nomanyo kony kuom Balaam, jakor wach mane ong'ere ahinya kendo mane ogeno kuome mondo Jo-Israel onyal yudo kwong.'

E kinde machon, kane ruodhi dhi e lweny, seche duto ne gimanyo nyiseche kata jokor weche mondo omigi weche mabeyo. Kane onge weche mabeyo to ok ne ginyal dhi e lweny. Jogrik bende ne nitiere kod kanyakla margi Delphi. Jo-Babulon ne nitiere gi "sayans" malach mar rango chuny chiayo mag misango kod juogi mopogore opogore. Muma nyiso Nebukadnezar katimo kamano (Ezekieli 21:21).

Balak ne dwaro dwoko maber, kuom mano ne ooro jooto mage e wuoth mar mail 350 mondo oket Balaam okwong' Israel. "Nikech ang'eyo ni in [Balaam] joma iguedho to yudo gueth to joma ikwong'o to yudo kuong'." (Kwan 22:6). Jodongo mag Moab kod Midian nokelo mich michulo jokor ne Balaam kendo ne giwachone dwaro margi. Balaam kar mondo ne otamre kawo michgo, ne owachonigi ni mondo ginindi otienono mondo omigi duoko mar Ruoth Nyasaye kinyne gokinyi.

Nenore ni Ruoth ne obiro ne Balaam otienono mopenje gik mane jootego dwaro. Bang' wachone ne Ruoth dwaro margi, Ruoth nokwero Balaam mondo kik dhi kod jootego kendo kik okwong' jo-israel nikech ne gin jok moguedhi. (Kwan 22: 7 13).

Kinyne gokinyi Balaam nonyiso jootego mondo odog thurgi nikech Nyasaye nokwere ni kik odhi kodgi kendo kik okwong' jo-israel. Balak ok ne en ng'at mikwero gimoro e yo mayot. Nikech ne ok omor gi duoko mar Balaam, nochako ooro jooto moko mang'eny kendo madongo ir Balaam mondo otem obi okwong' jo-israel. "Kik gimoro moni biro ira, nikech abiro miyi duong' miwuoro, kendo anatimni gimoro amora miwacho. Omiyo nyaka ibi mondo ikuong'na jogi." (Kwan 22:16, 17). Nikech Balak ne dwaro jakor wach mowinjore kendo mane nyalo dwaro mondo omi duong' mang'eny, nochako ooro pesa mang'eny kod jooto madongo ahinya.

Balaam ne onyiso kite mar adiera kane oweyo jooto mane oor mar ariyo mondo onindi. Onge gima ne odok penjo Nyasaye kendo nikech ne ong'eyo dwoko mar Nyasaye to noloko pache ka en gi geno ni Nyasaye bende nyalo loko pache. "Nyasaye nofwenyore ni Balaam gotieno,

mowachone niya, “Ka jogo osebiro luongi, to dhi kodgi. To nyaka itim mana gima abiro wachoni.” (Kwan 22:20).

Kuom mano Balaam nodhi kaka Nyasaye nonyise mak mana ni Nyasaye “nokecho ahinya.” Nyasaye nosomo chuny Balaam mong’eyo pache. Bang’e Nyasaye ne otimo hono malich miwuoro. Nooro malaika kendo nomiyo kanyini teko ma oketo yo madiny mondo oyudgo paro mar jokor wach. Malaika mar Ruoth nowuok ne kanyini mane Balaam oidho. Mokwongo Balaam ok ne nyal neno malaikano, koro nokecho ahinya mi nochwado kanyini gi luth nyadidek. Eka kanyinino nomi teko mar wuoyo gi Balaam. Kane owinjo ka kanyini wuoyo, Balaam noneno malaika mar Ruoth mofwenyo ni malaika ne nyalo kata nege. Malaika nopenje niya, “Ere gima omiyo inyalo goyo kanji didek kamano? Ne abiro mondo ageng’ni to ne ichoma mana tir” (Kwan 22:32). Adiera, wuoth mar Balaam ne en ma piyo, kendo ne oonge gi luor e nyim Nyasaye. Mana kaka nyathi maonge gi riekko, Balaam ne dwaro mondo obed kod yore owuon. Okne omako wach Nyasaye mokwongo, koro Nyasaye noweye mondo odhi kaka odwaro. Nitie seche ma Nyasaye nyalo weyowa mondo watim kaka wadwaro mana kaka noweyo Balaam mondo odhi kod joote. Kata kamano, yore mag dhano seche mang’eny rumo mana gi tho. Koro Balaam kane onyise richone, to ne oyie ni ne notimo marach. Bende ne ok odewo nikech nong’eyo gima ne otimo. Nodhi nyime gi wuodhe mar dhi e piny mar Moab mondo orom gi Balak. Kane ochopo, nodwoko ruoth niya, “Eri asebiro, to koro ere teko ma an-go madawachgo gimoro amora? Wach moro amora ma Nyasasye omiya ema abiro wacho.” (Kwan 22:38).

Koro Wach mar Balaam

Agikone Balaam nofwenyo ni Ruoth Nyasaye ne ok dhi timo gimoro mak mana guedho Israel, Kuom mano ok ne otiyo gi juogi kaka nosebedo kotimo. Nikech Balaam ne en ajuoga, ne dine otimo ranyisi mar fwenyo gigo mabiro timore e kinde mabiro. Kaluwore gi kaka ne weche chalo, nenore maler ni Nyasaye wuon ema ne wuoyo, kuom mano ne onge tiende mondo Balaam otim ranyisi moko machalo mag adieri kata miparo. Nofwenyo ni ne otiyo kod Nyasach Israel mane oken kaka nyiseche mochwe gi dhano kendo michiko gi dhano.

Balak ne otemo keto Balaam mondo okwong’ Israel (sura mar 24). To pod Balaam nogwedho Israel. Kendo nowuoyo ewi resruok margi ka giwuok Misri. Kata odoko ni mae notimore higni piero ang’wen mokalo, wachno nomiyo dhano obedo moluor ahinya (Joshua 2:10). E giko mar koro wach mare ewi Israel nowacho kama: “Joma guedhou mondo oyud gueth to joma kuong’ou mondo oyud kuong.” (Kwan 24: 9). Kuom historia machalo kama kod Nyasaye machalo kamano, Balaam ne olando jo-israel kaka jok ma ne ok nyal nenore.

Chuny Balak nojok kendo nokecho ahinya kod Balaam. Ne nyalo bedo maber ahinya bedo maonge gimoro moloyo bedo kod gueth manuore. Kuom mano noweyo Balaam mondo odogi maonge mich moro amora mane ochike. Balaam nodwoke konuoyo duoko mare mokwongo (Kwan 22:18). Ot mopong’ gi pesa ok en gimoro amora kopim kod ich wang’ mar Nyasaye ka waketho dwaro mare.

Balaam kata ne en ajuoga, en kod gima duong' monyalo puonjowa. Nyasaye nomiyo Balaam wach moro mane nenore ni dhi timre kuom gigo mabiro timore e kinde mabiro moloyo mane Balak openjo (Kwan 24:14). Nyalore e ndikono e "ndalo mag giko" tiende ni kinde mabiro maonge kod giko, kata "ndalo mabiro"

Wes mar 14 ni thuolo kuom wacho ni e ndalo mabiro Jo-Israel nobed kod loch ewi Moab. Gima iwuoro ahinya en ni wach mane okorni nenore ni ne wuoyo kuom Yesu Kristo (Kwan 24:15-19). Sulue mantie oko mar joka Jakobo seche mang'eny iparoga ni en ranyisi mar Masiya mabiro. Koro wachni bende ne nyalo ywayo ajuoke ma chop nyaka Israel ka gi manyo nyathi ma en Yesu (Mathayo 2:1, 2). Mokwongo nyalo bedo ni ok ne en kare mondo Nyasaye oti kod ajuoga kaka Balaam mondo okor wach mar biro mar Masia, mak mana ni mae nyisowa ayanga ni Nyasaye nyalo tiyo kod gimoro amora kata ng'ato ang'ata mondo dwaro mage ochop kare. Kata kane otiyo kod ajuoga, Nyasaye ok ne oyie gi juok kata ajuoke. Adiera, Muma kwong'o juok e ndiko mang'eny kaka (Wuok 22:28; 2 Weche mag Ndalo 33:6; Fweny18:23). Gima onyisowa en kinde maduong' mar Nyasaye kuom ber kod rach. Nyasaye nitiere gi nyalo mar wuoyo kokadho kuom ng'ato ang'ata. Ndiko ok ne obiro kokadho kuom rieke mar jokor weche weg. En Nyasaye ema ne otayo jondiko kendo ote margi en mar adier ma inyalo yie godo. "To mokwongo nyaka ung'e ni onge ng'ama nyalo loko tiend weche mantiere e Muma kende owuon, nikech onge wach mane okor mana nikech dwaro mar dhano. To ji ne wacho wach moa kuom Nyasaye, mana kaka Roho Maler ne telonigi." (2 Petro 1:20, 21). Muma ondik "koni matin kendo kocha matin" (Isaya 28:10,13).

Bang' kor mar wachni kuom Israel, wasomo: "Bang' mano Balaam nowuok modok thurgi, to Balak bende nodhi" (Kwan 24:25).

Balaam e Muma Manyien

Kuom ote mag Yesu Kristo ne kanisni abiriyo, nomiyo kanisa ma Pergamo siem malich miwuoro ahinya. Yesu nowacho ni Kanisa ne nitie kod rem moko. Bende noywayo ji mang'eny gi ligangla mare mabith man kod abaja ariyo. Abaja ariyogi ne gin ranyishi mar nyalo mare mar kedo kod wasigu duto kod loko jogo mane onge kod yie e kanisa ma Pergamo. Muma puonjo ni ng'ado bura nyaka chakre e ot kata od Nyasaye. (1 Petro 4:17).

"To kata kamano an kodi gi weche moko, nikech in gi ji moko kanyo maluwo puonj mar Balaam, mane opuonjo Balak kaka onyalo miyo jo-Israel tim richo kuom chamo chiemo mosetimgo ni nyiseche manono misango, kendo kuom terruok" (Ufunuo 2:14). Mae winjre gi gima ne Paulo nondiko e wach mar chamo ring'o mosetimgo ni nyiseche manono misango. (1 Jokorintho 10:25, 30). Nowuoyo kuom ring'o minyiewo e chiro to ikelo e ot. Kanyakla mar kanisa ma Pergamo ne chokre gi oganda ma jopiny mane lamo nyiseche mag miriambo ka gi timo timbe mag terruok gi jodolo mag jopiny, kendo ne gi chamo ring'o mane ogol kaka misango ne nyiseche manono mag jopagan, duto kagiwacho ni gimiyo nyisechnigo mag

jopinygo luor. Mae biro bedo machalre kawuono ka kanyakla mar Kanisa Nyasaye olokre ma ochako bedo gi chuny mar jopiny mar Krismas kod Pasaka.

Yesu nowacho ne kanisani ni mondo olokre (wes mar 16) kaok kamano to obiro kedo kod jok mane omako puonj machalo kamago. Puonj mar Balaam ne en ang'o? Duoko matin mar penjono nitire e wesni, kata kamano thoth mar duoko bende nitie. Balaam ne opuonjo Balak kaka onyalo keto kwong' ne jo-Israel. Kane kanyakla duto mar kanisa ma Pergamo noyie kuom Kristo, ne nitie moko kuomgi mane onge gi timbe mabeyo koro ne gichako luwo timbe mag jopiny ma kindego. Ne gitimo gik ma ne jo-Israel timo kinde matin ka pok Musa ne otho. Ka oluwo chik mar Balaam mane en jakor wach ma jamiriambo, Balak nooro mon mawuok Moab mondo oriwre gi chwo mawuok Israel ka gi lamo nyiseche manono to gi timo richo kendo ma nomiyo (jo-Israel) odonjo e kwong' kendgi (Kwan 25:1,5; 31:16). Balaam ne ong'eyo ni ka jo-Israel nodhi nyime gi miyo Nyasaye luor to ne gi dhi bedo kod gweth, to ka dine gitimo richo, to ne gi dhi yudo kuong'. E yo mayot, puonj mar Balaam ne en wacho ne balak kaka inyalo tim jo-Israel mondo omire kwong' giwegi kuom timo rich kendo ketho chike Nyasaye.

Wach machielo ma ng'eyo puonj mar Balaam konyowago en adiera ni Petro bende ne ondiko ni dwarore mondo wabed motang' kod jokor weche mag miriambo kaka e kinde machon. Jokor weche mag miriambogi ne gin jopiny, kendo ne gin kod gombo, to pachgi ok ne ochung' kamoro achiel. "Giseweyo yo ma oriere tir, mi gilal, nimar giseluwo mana yor Balaam wuod Beor, mane oketo chunye kuom yudo pok mar tim maricho" (2 Petro 2:15). Richo en ketho chik Nyasaye (Zaburi 119: 172; Rapar mar Chik 6:25).

Balaam ne onyiso Balak kaka ne onyalo timo jo-Israel mondo oketh chike mag Nyasaye, kendo kaka ne giketho chike mabeyo ne gi lamo nyisechni manono kod terruok.

Koro wasom wach maber mane ondik e buk mar Juda. "Mano kaka ginine malit! Gise mana luwo yo mane Kain oluwo, kendo gisemwomore e ketho mar Balaam nikech gihero pesa, bende giseng'anyo kaka Korah nong'anyo, mi girumo mana kaka en bende norumo" (Juda 11). Balaam ne nitie kod gombo mar hero pesa, kuom yudo mich, kendo kuom mano notimo richo maduong' momiyo joma moko bende otim richo.

En Ji mang'eny kawuono moyie ni kata Kristo nodak e ngima makare nikech wan, onge tiende bedo motang' kaka wadak e ngimawa. Onge gima nyalo bedo malich kaka wuok kuom adieri. Paulo nowacho kama, "Mano emomiyo kik uwe richo bed gi loch e ringreu matho, mondo kik uluw gombo mag ringruok. Kik ng'ato kuomu yie mondo fuonde moro amora obed gima itimogo richo, to chiwreuru ni Nyasaye ka joma otho mochako ochier. Adier, chiwneururu ringreu duto mondo obed gik ma itimogo gik makare" (Jo-Rumi 6:12, 13).

Richo Mar Israel

Kata odoko ni siganani nenore ka gima rumo e giko mar Sura mar 24, ooyo, ok en kamano. Sigani dhi nyime kawasomo Kwan 25: “Kane Israel ni Shitim, ne gichako terore gi nyi Moab, mane luongogi e sep misengni mane gitimo ni nyisechegi. Ne gidhi, mi gichamo chiemogo, kendo gilamo nyiseche jo-Moab. Kane jo-Israel ochako lamo Baal-peor kamano, Ruoth Nyasaye nokecho kodgi” (Kwan 25:1-3).

Ok owach ni en kinde maromo nade mane Israel ni Shitim mak mana ni nokawo ndalo piero ang’wen kende mondo Israel ochak timo sewni mag lamo nyiseche manono e got Sinai. E ndalogo nowuondgi kod mond jo-Moab. Kit terruok mane gitimo ne iluwo kod misengni mag lamo nyiseche manono. En gi manyalo morowa kawa ng’eyo ni chwo mag Israel ok ne kel mond jo-Moab e din mar Israel. Mana kaka pesa marach golo maber oko, richo achiel kelo machielo mak mana kuom kwero richo mar adieri.

Richo marachni nokelo tho kuom jogo mane okwong’re giwegi ka gitimo misengni mag lamo nyiseche manono mag jo-pagan. Kuong’ maduong’ ne obiro ne Israel ma ji 24000 notho (Kwan 25:4,9).

Richo machalo kama nodhi nyime ahinya kuom jo-Israel ma kata ng’ato nokelo nyar Midian moro e hema mare ka Musa neno. Kane Finehas, wuod Elezar ma wuod Harun jadolo onene, nowuok e oganda mokawo tong’, kendo noluwo dichwono kod nyakono mochwowogi duto. Kuom mano yamb tho mane obiro ne jo-Israel ne opim. Kendo yamb tho nonego ji 24000.

Seche ma pod sigana dhi nyime, waneno ka jo-Israel kedo e lweny kod jo-Midian. Lwenyni ne nyalo bedo kedo mar buok, kendo ne giloyo lwenyni. Ruodhi abich mag Midian nonegi, kaachiel kod Zor mane nyare otho e lwet Finehas (Kwan 25:8). Balaam mane ong’ado wach marach ne josigu bende nonegi. Kata kamano, thoth mon ok nonegi. Musa nopenjogi niya, “Ere gimomiyo useweyo mon-gi mak unego? Donge ung’eyo ni kane Balaam osea gweng’peor, to mon-go ema nobet kawuondo jo-Israel mondo owe Ruoth Nyasaye, mi mano nomiyo tho ogoyo oganda Ruoth Nyasaye” (Kwan 31:15, 16). Gima Musa ne wacho en ni mon-go ema ne wuondo jo-Israel gi dendi kod thiolojia. Onge jotwech mane onego kaw mak mana nyiri matindo. Nikech chikegi ok ne omak, kuong’ ne oduogo ni jo-Israel (Kwan 31:13,24).

Andhoge mag Balaam e Kinde ma Sani

Ka wanono timbe mag Balaam, en ayanga ni nowinjo paro mag wasigu kendo ne ong’eyo ni mae ok ne en kare. Koro nonyiso adieri mar nyawo mare kuom penjo Nyasaye diriyo kane onyalo dhi kod joote moa Moab. Ne ong’eyo ni ne otimo marach kendo nobedo gi ketho mar timo richo kata odoko ni nodhi gi jo-Moab. Luor mare kuom Nyasaye ne duong’ moromo kete mondo onwo weche Nyasaye kende, to pod notemo wuondo Nyasaye. Mana kaka thoth ji mang’eny odak

ngima machalo kamano kawuono, nolur e yor ote to ok e yor roho. Agikone, noyango paro mare mar adieri kendo oknonyal geng'o richo mane otaye ma owachone Balak kaka onyalo keto jo-Israel e richo.

Richo marach mar Balaam ne en wuondo ji kuom bedo kod geno ni ne ginyalo bedo gi thuolo mar ketho ne Nyasaye. Mae ne nitiere e kinde joote, to kendo odhi nyime nyaka kawuono.

Buk mar Judea iluongo ni "Tich Joote" nikech ochiwo twak maber ahinya kuom jopuonj mag miriambo mane sando Jo-Kristo chon. Yuda nonwang'o wach manyien mar jotelo mane odonjo e kanyakla. "Nimar jomoko ma ok oluoro Nyasaye, ma gin joma oseketi ni bura oloyo chon nikech wachni, osedonjo kuomu ling'ling', ka gitimo mondo gilok ng'wono mar Nyasachwa obed anjawa, kendo gidagi Ruodhwa achiel kende, ma en Ruoth Yesu Kristo (Juda4).

Juda fwenyo ni jogi noseng'adnegi bura e kinde mang'eny kapok ondiko barua mare. (Isaya 8:19, 22; Zefania 3:1,8).

Nitiere jopuonj mang'eny mag miriambo kawuono mapuonjo ji ni en kare timo terruok mar roho. Terruok mar roho ok en gima kare kendo en tim mar jo-pagan ma jopiny. Timbe mag jo-pagan ma jopiny biro gi nyinge mopogore opogore. Kawuono gik machalo kamno gin kaka Krismas. Sewni mag pagan mar nywol mar nyasaye machon maen Astarte sani timre kaka pasaka. Halloween en puonj machielo mar pagan mar jochiende kod ajuoke.

Odiechienge mag jopiny kod riekogi duto, machalo kaka chunje maricho, tong', apuoyo, yien, kod chwo mamiyo ji nyiero kagiruako sude marakware, duto ok chal ka richo nyaka ng'ato puonjre historia mar kama ne giwuokie. Gima timore ni odiechiengegi duto mag jopiny okwinjre gi puonj mar Nyasaye kod Yesu Kristo. "Nyaka watim kamano nikech ng'wono mar Nyasaye makelo warruok ni ji duto osefwenyore; ng'wonono puonjowa mondo wawe richo gi gombo mag piny, mi wabed joma oritore kendo makare, kawaluoro Nyasaye e pinyin, kendo warito gueth mawageno yudo, maen fwenyruok mar duong' maler mar Kristo Yesu, Nyasachwa maduong' kendo Jawar" (Tito 2:11,13).

Nenore ni en kare ni dhano nyalo lamo Nyasaye e yo moro amora moyiero, to e kinde duto, Nyasaye osemyo dhano ratiro kaka onego lame. Yesu nowacho niya, "Nyasaye en Roho, kendo joma lame nyaka lame mana e yo ma Roho dwaro kendo gi adiera" (Johana 4:24).

Yore mag dhano kinde duto nenore maber kuome. Yore mage gin yore mag bedo thuolo, kata machalo kaka ng'ado otiko mar ketho chike makare mag Nyasaye. Kata kamano, gima nyalo nenore makare kuom dhano kinde duto kelo mana tho. Okonego wakaw ng'uono mar Nyasaye e ngimawa ka waloke mondo obed kaka gombo.

Translated by Elijah Ogeda